

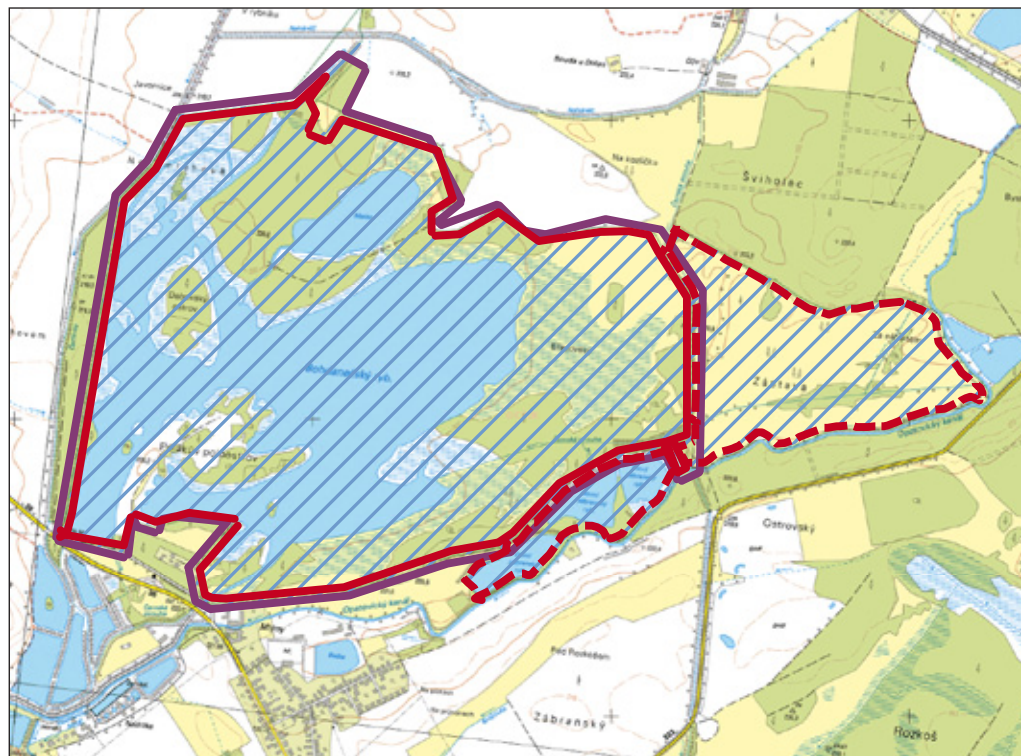
Bohdanečský rybník. Foto: Zuzana Růžicková

Revitalizace Bohdanečského rybníka

Linda Franková, Vlastimil Peřina

Nedaleko města Lázně Bohdaneč se nachází nejvýznamnější ornitologická lokalita Pardubicka, Národní přírodní rezervace (NPR) Bohdanečský rybník. Jedinečný obraz přírodního ostrova v moři okolní zemědělské krajiny skládají plochy mokřadních luk, rákosin, křovin a podmáčených

lesů obklopující rozlehlý rybník se zátočinami a ostrovy. V území nastaly ve druhé polovině 20. století vlivem ústupu od tradičních forem hospodaření výrazné změny. V posledních 20 letech tu jsou prováděny rozsáhlé managementové zásahy s cílem obnovy cenných biotopů.

HRANICE NPR
OCHRANNÉ PÁSMO NPR

HRANICE EVL
PTAČÍ OBLAST

1 km

NPR Bohdanečský rybník

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky – © Správa CHKO Železné hory a krajské středisko Pardubice, 2014 – Podkladové zdroje: Datový sklad AOPK ČR, WMS-ZM10-P

Územní ochrana

Statut národní přírodní rezervace získalo území v roce 2005. Většina pozemků v NPR včetně vodní plochy je v majetku České republiky, příslušnost hospodařit s majetkem státu zde má Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). Ta zároveň zajišťuje i péči o rezervaci. Rozloha NPR činí téměř 250 hektarů a zahrnuje rybníky Bohdanečský a Matka. Předmětem ochrany je ornitologická lokalita a dále přilehlé slatinné louky a rákosiny, bažinné olšiny, vrbiny a doubravy. V roce 2004 byla vymezena Ptačí oblast Bohdanečský rybník. Předmětem ochrany je chrámek kropenatý (*Porzana porzana*) a jeho biotop. V téže době došlo k zařazení lokality na seznam Evropsky významných lokalit. Předměty ochrany EVL Bohdanečský rybník a rybník Matka jsou lesák rumělkový (*Cucujus cinnaberinus*), modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*), vážka jasnokvrnná (*Leucorrhinia pectoralis*) a kuňka ohnivá (*Bombina orientalis*).

Historie území

Bohdanečský rybník je největší existující rybník bývalé pernštejnské rybníční soustavy budované na přelomu 15. a 16. století. Koncem 16. století čítala soustava 253 rybníků s celkovou plochou přes 3 000 hektarů. Napájena byla Opatovickým kanálem. V současné době je Bohdanečský rybník jedním ze zlomku rybníků, které se dochovaly ze starší doby.

V roce 1903 se udává rozloha rybníka 328 hektarů, v roce 1967 méně než 150 hektarů, v současné době je to přibližně 90 hektarů volné vodní plochy a 80 ha litorálních porostů.

Na rozlehlé rákosiny navazovaly v době vyhlášení v roce 1951 (tehdy ještě jako státní přírodní rezervace) desítky hektarů ostřicových luk. Podmáčené louky převažující i v širším okolí rezervace byly domovem celé řady druhů bahňáků. Tehdy u rybníka pravidelně hnízdilo například až 15 párů břehouše černoocasého.

Druhá polovina 20. století přinesla i do rezervace rozsáhlé změny ve způsobu zemědělského využívání krajiny. Mokřadní louky přestaly být koseny a postupně začaly zarůstat náletovými dřevinami a porosty rákosy. Chov kaprů v rybníce se zintenzivnil. Na tzv. Polákově poloostrově probíhal až do roku 1974 chov vodní drůbeže. Rozorány a odvodněny byly velké plochy pozemků navazujících na rezervaci. Postupně došlo k přeměně hnízdních biotopů a k omezení potravní nabídky pro ptáky.

Od roku 1993 jsou na území NPR realizována managementová opatření za účelem udržení a obnovy původních biotopů (kosení luk s cílem omezit šíření rákosy, likvidace náletových a nepůvodních dřevin). Od roku 1999 probíhají rozsáhlé revitalizační zásahy (obnova rybníka Matka, budování tůň, odbahnění Bohdanečského rybníka a rekonstrukce rákosin).

Revitalizace území

V roce 1999 byla provedena obnova téměř již zcela zazemněného rybníka Matka. Na zemědělské pozemky mimo rezervaci bylo rozvezeno 53 tis. m³ sedimentu. Následovala tvorba tůň a mokřadů v severozápadní zátoce Bohdanečského rybníka. Revitalizace Bohdanečského rybníka byla rozdělena na osm sekcí s průměrným množstvím sedimentu na jednu sekci 50 tis. m³. V letech 2001–2008 probíhala vždy v zimních měsících revitalizace sekcí I. až V., opraveny byly napouštěcí a hlavní vypouštěcí objekt. Celkové náklady dosud provedených revitalizačních opatření činí 150 mil. Kč.

V rámci revitalizace je odstraňován dnový sediment, jsou upravována litorální pásma, budovány soustavy lagun a ostrůvků. Dochází ke zvětšení vodní plochy a výraznému rozčlenění monocenózy rákosy a obnovení tzv. mokřých rákosin. To přispívá ke zlepšení podmínek pro výskyt a rozmnožování mnoha druhů živočichů, zejména měkkýšů, obojživelníků a ptáků.

Dokončení revitalizace Bohdanečského rybníka

Poslední etapa revitalizace probíhá od roku 2013, přičemž ukončení se předpokládá v roce 2015. Zahrnuje v sobě revitalizaci zbývajících tří sekcí VI. až VIII., tj. prostoru Dolanské zátočky

Na přesuny těžké techniky přes cenné luční biotopy se osvědčily kovové mobilní vozovky.
Foto: Vlastimil Peřina

Transport sedimentu na mezideponii.
Foto: Vlastimil Peřina

a oblasti na východ od Polákova poloostrova, a je realizována v rámci projektu „Dokončení revitalizace Bohdanečského rybníka“. Projekt je financován z Operačního programu Životní prostředí (OP ŽP), prioritní osy 6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny, oblasti podpory 6.2 Obnova biodiverzity. Celkové náklady projektu tvoří 74,7 mil. Kč, přičemž dotace z OP ŽP činí 62 mil. Kč. Projekt je kofinancován ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva životního prostředí (MŽP).

Realizaci projektu předcházela složitá příprava. Projektová dokumentace byla vyhotovena již v září 2009, ale z důvodu finanční náročnosti stavby (více než 80 mil. Kč) byla realizace odsouvána a hledány levnější možnosti

uložení sedimentu, než aplikace na zemědělské pozemky. Zvažované varianty (popílkoviště v Semtině, vytěžený prostor slínoviště v Neratově) se však ukázaly jako nereálné.

V roce 2012 proto AOPK ČR aktualizovala projektovou dokumentaci z roku 2009 s využitím sedimentu pouze na zemědělské pozemky. Ne zcela jednoduchá byla aktualizace potřebných stanovisek a vyjádření dotčených subjektů. Ke snížení nákladů projektu došlo v rámci výběrového řízení na dodavatele stavby. Z prostředků MŽP bylo potřeba kofinancovat náklady na biologickou rekultivaci zemědělských pozemků, která je požadavkem zemědělských subjektů, ovšem neuznatelným nákladem v rámci OP ŽP.

V listopadu 2013 započaly práce v Dolanské zátoce. Nepříznivá zima (nedošlo k promrznutí dna) a malý spád okrajových částí rybníka způsobily potíže s odtěhováním zvodnělého sedimentu. Dodavatel prací byl nucen nasadit velké množství techniky a těžný sediment bylo nutné na mezideponiích ohrázovat. Na konci února letošního roku byly práce zastaveny a začátkem března započalo s ohledem na časný příchod jara napouštění. Podařilo se realizovat 1/3 z celkového objemu prací. Na místo 15 ha převážně terestrické rákosiny s náletovými dřevinami protkané chodníky divokých prasat vznikl v Dolanské zátoce unikátní prostor o průměrné hloubce vody 40 cm s mozaikou ponechaných rákosin oddělený od rybníka hrázkou s česlemi. V zátokě rybníka byl vybudován nový ostrov. Odstraněn byl hektarový „ostrov“ olšového lesa uprostřed slatinných luk.

Práce budou obnoveny na podzim, kdy bude probíhat přemísťování vytěženého sedimentu z mezideponie na zemědělské pozemky

Letecký snímek rybníka, v popředí Dolanská zátoka před revitalizací. Foto: František Bárta

Chřástal kropenatý žije skrytě v podmáčených ostřicových loukách. Foto: Ivan Dudáček

a po výlovu rybníka další etapa odbahňování. Celkem bude vytěženo 150 tis. m³ sedimentu.

Efekty revitalizace a pravidelného managementu

Obnovený Rybník Matka představuje významný biotop vodních makrofyt (např. rdest alpský *Potamogeton alpinus*). Na místě dřívějších terestrických rákosin jsou dnes pravidelně sečené slatinné louky s výskytem prstnatce pleťového (*Dactylorhiza incarnata*). NPR zůstává významnou ornitologickou lokalitou (pravidelně zde hnízdí např. jeřáb popelavý, bukač velký, bukáček malý, husa velká aj.). V území se rozmnožuje deset druhů zvláště chráněných obojživelníků. Populace zvláště chráněných bezobratlých druhů jsou stabilní.

Budoucnost NPR

Mnohá obnovná opatření si vyžádají nákladnou a pravidelnou péči, aby vlivem sukcesních pochodů nebyl jejich efekt snížen. „Vyřešit“ bude nutno otázku nastavení výše provozní hladiny vody v rybníce – vyšší hladina prospívá chřástalům kropenatým (předmět ochrany PO), nicméně není příznivá pro modráška bahenního (předmět ochrany EVL). Po dokončení odbahňování bude nutno revidovat dosavadní způsob rybářského hospodaření (velikost a druh rybích obsádek). Velkou výzvou zůstávají rozsáhlé plochy náletových dřevin. Jejich přeměna na pravidelně kosené mokřadní louky s tůňmi je technicky možná a z hlediska zájmů ochrany přírody žádoucí, nicméně byla by mimořádně finančně náročná. Dosavadní rozsah prací, které se v NPR podařilo uskutečnit však potvrzuje, že reálné jsou i velké projekty.

Autoři pracují v AOPK ČR